

УДК 37.035.7

Т. А. Сутюшев

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ, МОЖЛИВІ ПІДХОДИ ДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Показується зв'язок розвитку навчально-методичної та наукової роботи у вищому військовому навчальному закладі з процесом вирішування педагогічних проблем кафедр, факультетів і навчального закладу у цілому. Наводяться міркування про роль методичних та наукових шкіл, ознаки їх наявності, вплив їх діалектичного взаємозв'язку на розвиток навчально-методичної та наукової роботи.

Ключові слова: вищий військово-навчальний заклад, розвиток навчально-методичної та наукової роботи, педагогічна концепція, педагогічна проблема.

Постановка проблеми. Як відомо, основним змістом діяльності вищого навчального закладу (ВНЗ), а також і вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) є навчальна, методична та наукова робота. Напрямки розвитку цих видів робіт визначаються багатьма факторами. Деякі з них мають внутрішній характер і пов'язані зі складом співробітників закладу, насамперед науково-педагогічних працівників (НПП), традиціями організації та ведення навчального процесу, які склалися за роки існування закладу і прихильниками яких є більшість НПП. Частина факторів має зовнішній характер. Вони визначаються, в основному, політикою уряду держави, у першу чергу, Міністерством освіти і науки, а для ВВНЗ – також і поглядами керівників силових відомств, насамперед, стосовно порядку підготовки військових фахівців. У той же час у разі визнання значущості згаданих факторів розвиток навчальної, методичної та наукової роботи об'єктивно визначатиметься існуванням і вирішенням, насамперед, педагогічних проблем на рівні кафедр, факультетів і ВНЗ у цілому. На жаль, сьогодні у системі вищої освіти склалася ситуація, коли адміністрація і професорський склад ВНЗ не виявляють мотивації не тільки у вирішенні педагогічних проблем, але і в їх виявленні та чіткому визначенні. Така ж ситуація і з упровадженням результатів наукових досліджень у навчально-методичну роботу. Практика впровадження, яка склалася, має у більшості випадків формальний характер. Особливо це помітно на прикладах виконання науково-дослідних робіт (НДР), а також дисертаційних робіт аспірантів та ад'юнктів. Для того щоб позбавитися формалізму, ініціювати й активізувати навчальну, методичну та наукову роботу, необхідно звернути увагу на окремі проблемні питання, які стримують розвиток цих видів робіт. Буде доцільним розглянути їх на прикладі ВВНЗ і

більшою мірою – на прикладі Національної академії Національної гвардії України (далі – академія). Існування і розвиток цього ВВНЗ має специфічний характер з огляду на те, що цей заклад підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України й у той же час є кузницею офіцерських кадрів зі статусом військовослужбовців. У зв'язку з такою специфікою він меншою мірою підпадає під вплив зазначених вище зовнішніх факторів, рідше, ніж ВВНЗ Міністерства оборони України підлягає перевіркам і контролю з боку Міністерства освіти і науки України, а також свого відомства. Можливо, тому і кількість досліджень та публікацій з розглядуваної теми стосовно цього закладу, на думку автора, на сьогодні недостатня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, академія веде свою історію з Другої нормальної школи прикордонної охорони і військ ОГПУ, яка у 1937 р. була перетворена у Харківське військово-училище військ НКВС ім. Ф. Е. Дзержинського. Період становлення цього військового закладу описаний у романі І. В. Абрамова "У глибині оборони" [1]. Цей твір, незважаючи на його художньо-історичну форму, висвітлює, крім іншого, педагогічні проблеми військового училища того часу, процеси перегляду перед початком війни програм і навчальних планів, методи наближення навчання курсантів до потреб військ згідно з принципом "навчати війська тому, що потрібно на війні" під час виконання оперативно-службових завдань. Розвиток начальничо-методичної роботи характеризувався тоді пошуком ефективних форм занять, у першу чергу польових. Наприклад, заслуговувало на увагу методичне забезпечення і проведення на території гарнізону масштабних багатоденних сумісних навчань з курсантами Харківського артилерійського училища, у ході яких курсанти Харківського військового училища військ НКВС навчалися

© Т. А. Сутюшев, 2016

нічним маршам, вступу у бій після стрімких кидків, наступу за реальним вогневим валом та ін. Щодо виховної роботи, то автором твору був наданий ретельний психологічний аналіз причинно-наслідкового зв'язку становлення вихованців училища як героїв та перетворення одного з персонажів у зрадника, який став пособником загарбників, відкритим носієм фашистської ідеології.

У ювілейному виданні, присвяченому 40-й річниці зазначеного закладу [2], надаються короткий опис післявоєнного розвитку навчально-матеріальної бази, навчально-методичної роботи, досвід упровадження у навчальний процес вимог нових військових статутів, досвід посилення акценту на польові заняття, а також заняття у реальних сховищах і майстернях. Крім іншого, у цьому виданні узагальнено досвід висвітлення на методичних конференціях новацій методичної роботи, зустрічей особового складу з прибулими на перепідготовку офіцерами служб тилу, роботи педагогічної ради з наближення навчання до потреб військ. Однак слід зауважити, що у наведеному виданні більшою мірою визначається вплив зовнішніх факторів на розвиток навчально-методичної роботи. У пізнішому виданні, присвяченому 70-й річниці заснування закладу [3], розвиток навчально-методичної, а також наукової роботи наводиться на прикладах діяльності кафедр і розглядається вплив не тільки зовнішніх, але й внутрішніх факторів на розвиток зазначених видів робіт.

У періодичних виданнях у різні роки були надруковані статті [4, 5, 6], які торкалися проблем навчально-методичної та наукової роботи академії. Однак у них, на жаль, не зазначено зв'язок розвитку цих видів робіт з вирішенням педагогічних проблем, не йшла мова про роль у цьому педагогічного експерименту, участь у ньому професорського та доцентського складу, а також значення показових і відкритих занять як завершальної фази процесу розв'язання педагогічної проблеми і роль у ньому методичної та наукової шкіл за їх наявності. Хоча слід зауважити, що у статті [6] висвітлювались актуальні пропозиції щодо випробування нових форм і методів загальновійськової підготовки курсантів академії, і тому її частково слід відносити до розглядуваної теми.

Стаття [7] присвячена вирішенню конкретної педагогічної проблеми у ВВНЗ, але ця проблема мала специфічний характер,

пов'язаний з адаптацією іноземних військовослужбовців до навчання у вітчизняному ВВНЗ Міністерства оборони України, і безпосередньо на педагогічні проблеми, які сьогодні є в академії, у статті увага не зверталася.

Серед сучасних профільних педагогічних видань викликають інтерес з теми, що розглядається, наукові статті [8, 9], присвячені застосуванню активних методів навчання у ВНЗ Міністерства внутрішніх справ України і вдосконалюванню системи оцінювання готовності курсантів-прикордонників до виконання завдань з охорони державного кордону. Серед матеріалів конференцій з педагогічної тематики предметний інтерес становить доповідь [10]. Привабливим для ВВНЗ у цій доповіді є висвітлені інтегровані рівні навчального процесу, а також сучасна модель інтегрованого навчального процесу у цілому.

Серед наукових досліджень, присвячених вирішенню педагогічних проблем ВВНЗ, можна відзначити науково-дослідну роботу [11], у якій вирішувалися питання корегування процесу загальновійськової підготовки курсантів молодших курсів льотного профілю навчання. Слід зауважити, що у цій роботі були використані деякі ідеї та гіпотези, які висувалися під час вирішення подібних педагогічних проблем свого часу у Військовому інституті внутрішніх військ МВС України.

У цілому проведений огляд підтвердив актуальність визначення проблемних питань розвитку навчально-методичної та наукової роботи в академії, а також підходів до їх вирішення.

Мета статті – висвітлення проблемних питань розвитку навчально-методичної та наукової роботи в академії, а також підходів до їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Напрямок розвитку навчальної, методичної та наукової роботи ВНЗ має визначитися педагогічною концепцією вищої освіти (розглядається як система критичних поглядів на реальну вузівську дійсність і відповідний пошук нових конструктивних ідей), педагогічною концепцією самого ВНЗ та відповідними законодавчими актами (насамперед, Законом України “Про вищу освіту”). Як відомо, педагогічна концепція України за роки незалежності значного впливу зазнала з боку провідників ідеї реалізації в Україні так званої

Болонської угоди на підставі чотирьох основних її принципів. Слід зауважити, що на сьогодні педагогічна концепція вищої школи України у детермінованому структурованому вигляді (а саме у вигляді ключової ідеї, принципів, завдань тощо) у правових та інших документах і працях не надається. Те ж саме можна сказати й стосовно вищої воєнної школи.

Академія як ВВНЗ має більш ніж вісімдесятирічну історію і ще з радянських часів зберігає кращий досвід організації та ведення, насамперед, навчально-методичної, а також і наукової роботи. Вище було зазначено, що розвиток цих видів роботи має визначитися крім педагогічної концепції вищої освіти ще й педагогічною концепцією самого ВВНЗ (у нашому випадку академії), а якщо говорити конкретно, то й результатами вирішення педагогічних проблем, які існують на рівні кафедр (відповідають за підготовку за спеціалізацією), факультетів (відповідають за підготовку за спеціальністю) і ВВНЗ у цілому. На жаль, сьогодні спостерігається ситуація, коли керівники кафедр, що є центрами навчальної, методичної та наукової роботи, а також і їх науково-педагогічний склад не завжди у змозі сформулювати наявні на кафедрі педагогічні проблеми, які, як відомо, є відбиттям протиріч між потребою нового актуального педагогічного знання і відомими шляхами його набуття. Не всі викладачі усвідомлюють, що одними з їх пріоритетних завдань є виявлення і формулювання саме педагогічних проблем, формування педагогічної ідеї як уявлення на інтуїтивному рівні сутності педагогічного явища, яке спостерігається, з наступним висунуттям гіпотез про причинно-наслідкові зв'язки явища (це прерогатива професури), постановка і проведення педагогічного експерименту (це здебільшого завдання доцентського складу). Така ж картина спостерігається іноді й на факультетах академії. Хоча, слід зауважити, що аналогічна ситуація притаманна й іншим ВВНЗ. У зв'язку з викладеним можна дійти висновку, що планування розвитку навчальної, методичної, а також і наукової роботи має бути пов'язано з процесами вирішення педагогічних проблем, які іноді тривають роками. Тому планування відповідних видів робіт не повинно обмежуватися лише річними планами і за необхідності може доповнюватися середньостроковими і навіть довгостроковими планами.

Значну користь у вирішенні педагогічних проблем може принести системна організація показових занять, які можна розглядати не тільки як форму обміну педагогічним (методичним) досвідом, але і як завершальну фазу педагогічного експерименту. В академії систематично складається зведений план показових занять, однак до нього було б доцільно мати додаток із супроводжувальними поясненнями, тобто з яким методичним досвідом (наприклад, сучасними способами і прийомами викладання) можна ознайомитися на тих чи інших показових заняттях і як бажаним краще планувати їх вибіркове відвідування. Це значно сприяло б поширенню методичного досвіду. Необхідно зауважити, що розвитку методичної роботи значно сприяють новаторські методичні ідеї, які, насамперед, народжуються у методичних школах педагогів-новаторів. Як правило, такі школи існують у форматі кафедр. Ознаки існування методичних шкіл – це передусім наявність педагогів-новаторів, які є авторами конкретних методик та методів навчання, а також їх учнів, які є послідовниками та пропагандистами цих методів, методик, авторами способів і прийомів їх упровадження у навчальний процес. Такі послідовники, як правило, мають досвід постановки педагогічного експерименту і пропаганди його результатів. Суттєвою ознакою існування таких методичних шкіл є також їх суспільне визнання. Координуючою ланкою функціонування цих шкіл і засобом пропаганди їх методичного досвіду мають бути навчальний (методичний) відділ та безпосередньо методичний кабінет. Яскравим прикладом серед діючих і колишніх ВВНЗ Харківського гарнізону є методична школа О. С. Челпанова – у минулому заступника начальника Військової інженерної радіотехнічної академії ім. Л. А. Говорова з навчальної та наукової роботи.

В академії сьогодні працює чимало педагогів-професіоналів з методичної роботи, однак говорити про існування визнаних методичних шкіл достатньо складно у зв'язку із зазначеними ознаками їх наявності. Як відомо, успіхи методичної роботи повинні характеризуватися, насамперед, упровадженням у навчальний процес нових раціональних форм та методів навчання і відбиватися позитивними змінами його показників. Щодо показників навчання, то наразі в академії використовуються середній бал, а також якість та успішність навчання, які мають опосередкований характер і не відбивають

напряму процес зростання знань і здібностей тих, хто навчається. Тому, на наш погляд, зусилля у методичній роботі на сьогодні, крім іншого, можуть бути спрямовані й на пошук показників, здатних характеризувати, насамперед, розвиток здібностей з узагальнення набутих знань, що притаманно вищій школі, і меншою мірою – приріст знань, що здебільшого властиво середній школі. У якості відносних таких показників можуть бути у першому наближенні розглянуті відношення зазначених приростів (як функцій процесу навчання) до часу (як функції стану). Причому буде коректним як час розглядати час біологічний. Поняття “біологічний час” було введено академіком Вернадським і воно, з нашого погляду, найбільш прийнятне для застосування у зазначених показниках. Його, думається, можна буде пов’язати з оцінкою необоротності згаданих вище приростів.

Тепер розглянемо деякі проблемні питання у підготовці курсантів і слухачів академії. Щодо підготовки курсантів, то ці питання, насамперед, пов’язані з їх загальновійськовою підготовкою. Викладання дисциплін з цієї підготовки невинувато розтягнуто за періодами навчання, незважаючи на невеликий обсяг їх навчального часу (зокрема тактичної підготовки), вони недостатньо зкомплексовані (ув’язані) між собою, рівень їх засвоєння у комплексі важко визначити, наприклад, так, як це робилося раніше у ході виконання курсантами, так званих, комплексних тактичних задач. Тому доцільним буде зупинитися на деяких відомих прикладах вітчизняної педагогіки у викладанні загальновійськових дисциплін, які свого часу (наприклад, у роки війни в Афганістані) допомагали вирішувати певні педагогічні проблеми, схожі із сучасними. Так, у процесі навчання курсантів основам загальновійськового бою широко комплексувалися за пріоритетними темами у вигляді згаданої вище комплексної тактичної задачі (групова вправа, тактичне заняття, тактична летючка) не тільки тактичні питання, але й інші (загальновійськові), які розглядалися на реальній основі (конкретного бою, бойового епізоду) протягом усіх трьох занять. У результаті такого навчання курсанти накопичували матеріали і набували навичок, які оцінювались у період випускних іспитів і захисту завершальних кваліфікаційних робіт. Комплексування занять проводилося також на рівні ВВНЗ, які належали до різних видів

збройних сил. Так, дуже вдалим є досвід комплексування занять, які проводилися на початку 90-х років із курсантами Харківського гвардійського вищого танкового командного училища (ХГВТКУ) з дисципліни “Тактика” (за темою “Методика бойової підготовки”) із заняттями, які проводилися з курсантами Харківського вищого військового авіаційного інженерного училища (ХВВАІУ) з дисципліни “Загальна тактика” (за темами: “Взвод в обороні”, “Взвод у наступі”). Заняття проводилися на тактичному полі ХВВАІУ. Курсанти ХГВТКУ, що на той час мали тактичну підготовку на рівні командира роти, виступали у ролі керівників окремих фрагментів занять, які вони проводили з курсантами ХВВАІУ на етапі прийняття ними рішень у ролі командирів взводів. Підсумок наведеного комплексування був наданий обміном методичним досвідом між викладачами та курсантами ХГВТКУ і ХВВАІУ, а також успішною реальною практикою курсантів ХГВТКУ у проведенні занять з бойової підготовки курсантів ХВВАІУ.

Щодо підготовки слухачів, то слід зазначити, що їм у практиці оперативної підготовки бракує, насамперед, твердих навичок оперативного планування та організаторської роботи, тобто таких, які набуваються у ході командно-штабних навчань відповідного рівня. Тільки практичне виконання функціональних обов’язків командирів і начальників саме на навчаннях оперативно-тактичного та оперативного рівнів буде сприяти впевненому закріпленню знань та навичок з оперативної підготовки. У нинішній навчальній практиці участь слухачів у подібних навчаннях поки що навчальним планом не передбачена. Участь слухачів на завершальній стадії навчання у командно-штабних навчаннях полкового (бригадного) рівня, які проводяться у форматі кафедри оперативного мистецтва, за ефективністю значно поступається участі слухачів військових академії свого часу (насамперед, за радянських часів) у військових навчаннях з роботою на реальних командних пунктах органів управління військами та безпосередньо у військах у ході польової фази навчань безпосередньо на місцевості. Тому не випадково, що деякі випускники – магістри військового управління не в змозі від початку і до кінця самостійно відпрацювати документи у ході оперативного планування, наприклад, такі, як плани оперативного розгортання, вогневого ураження, управління,

взаємодії, оперативного забезпечення тощо, а також впевнено керувати військами. Слід зауважити, що за радянських часів слухачі військових академій залучалися за навчальними планами до навчання не тільки полкового, бригадного, дивізійного, корпусного, але іноді й армійського і навіть окружного рівнів. В основу легенд навчань того часу було покладено наближені до реальних замисли застосування великих військових угруповань країн Варшавського договору та угруповань блоку НАТО на підставі радянських концепцій підготовки і проведення загальновійськових армійських і фронтових операцій, а також розробленої у США концепції “Повітряно-наземна операція”. Слід зауважити, що під час розроблення замислів тих навчань, у ході яких масштабно застосовувалися системи озброєння і техніки у вигляді розвідувально-ударних та розвідувально-вогневих комплексів, крім іншого широко використовувався досвід оперативного планування із застосування великих військових угруповань Червоної армії у ході Великої Вітчизняної війни, який стосовно європейського театру воєнних дій і досі не втратив своєї актуальності.

Слід зазначити, що сучасна практика підготовки фахівців оперативного рівня у країнах як СНД, так і НАТО теж передбачає залучення слухачів ВВНЗ до масштабних навчань. Навчання за участю країн СНД, які проводяться як у форматі співдружності, так і у форматі країн ОДКБ вигідно розрізняються системною послідовністю. Характерною рисою цих навчань є те, що вони не акцентуються на відпрацюванні другорядних питань антитерористичної діяльності, а спрямовані на відпрацювання завдань дійсно оперативного рівня і перш за все – на питаннях зосередження, розгортання і взаємодії під час сумісного виконання масштабних завдань у складі об’єднаних міжнародних угруповань не тільки військ, але й сил правоохоронних органів. І знову слід відзначити, що ці навчання проводяться не тільки з використанням досвіду новітньої воєнної історії, але й досвіду проведення масштабних операцій обмеженого контингенту радянських військ в Афганістані (насамперед, операцій у районах Лашкаргах, Пандшер, Хост), досвіду операцій Червоної армії і військ НКВС у період Великої Вітчизняної війни і після неї, а також досвіду масштабних навчань і воєнних дій країн ОДКБ і ШОС, передусім, з використанням досвіду Народно-визвольної армії Китаю у період Другої світової війни.

Успішному виходу слухачів на рівень командира оперативно-тактичного рівня може значно сприяти внесення у навчальну програму таких форм вивчення досвіду воєнних дій (на прикладах нової та новітньої воєнної історії), як воєнно-історична гра, воєнно-історична польова поїздка, а також комплексування магістерських робіт слухачів ВВНЗ різновідомчої належності з метою відпрацювання питань міжвідомчої взаємодії відповідного рівня (практика комплексування випускних робіт існувала за радянських часів між ВВНЗ різних видів і родів збройних сил). Слід зауважити, що в академії дворазово як експеримент у 2010 та 2012 рр. з офіцерами-слухачами командного профілю навчання були проведені польові заняття. Перше з них було проведено як воєнно-історична польова поїздка, друге – як воєнно-історична гра, що проводилася на прикладі рекогносцировки командування 28-ї Армії Південно-Західного фронту з командирами з’єднань на напрямку головного удару зазначеного об’єднання у травні 1942 р. Гра була організована і проведена за участю представників науково-дослідного центру академії у розрізі виконання однієї з науково-дослідних робіт (НДР) за спеціальною темою. Слухачам у польових умовах було продемонстровано фрагмент рекогносцировки з подальшим відпрацюванням дій слухачів у ролі командирів стрілецьких з’єднань. Особливий інтерес у слухачів викликали організаційні питання висування командного складу у район рекогносцировки, а також розподіл ділянок і рубежів вогню дивізійної артилерії та штурмової авіації на межах прихованих ділянок просування передових загонів.

Слід зауважити, що значно сприяла б підвищенню рівня (оперативної) підготовки слухачів їх участь (хоча б одноразова) у такому пріоритетному виді оперативної підготовки, як оперативно-польова поїздка групи офіцерів оперативно-тактичної та оперативної ланок. На жаль, така забута практика з невідомих причин поки що не відновлюється.

І наприкінці про окремі проблемні питання розвитку наукової роботи. У 2016 р. в академії виконується більше тридцяти НДР. За радянських часів у ВВНЗ рівня академії за рахунок комплексування наукових проблем за окремими дійсно актуальними напрямками замовники доручали ВВНЗ виконання не більше ніж 15-20 НДР, що значно підвищувало рівень керівництва цими НДР і скорочувало обсяг контрольних заходів звітної документації та спрямовувало виконавців на масштабне

осмислювання і вирішення дійсно актуальних наукових проблем. Приблизно така ж ситуація, яка сьогодні існує з НДР, спостерігається й у сфері розроблення інших наукових праць, насамперед монографій.

Окремою проблемою, що стримує розвиток наукової роботи, є підготовка науково-педагогічних кадрів для академії. На жаль, перелік потенційних кандидатів в ад'юнктуру академії (особливо за командним профілем підготовки) скорочується з різних причин. Одна з них – відсутність завчасного системного планування цільового розподілу випускників ад'юнктури після її закінчення. Завдяки цьому виникає певна невизначеність під час відбору і навчання, тобто кого з ад'юнктів готувати на рівні майбутніх “пасіонаріїв”, а кого – на рівні “рядових” науковців. Недостатня системність спостерігається і з темами дисертаційних робіт – часто перемагає принцип вибору теми не під актуальні проблеми, а під переваги наукового керівника. Усе це у найближчому майбутньому може привести до виникнення певної вікової ниші серед провідних науковців академії. Одним із виходів із зазначеної ситуації є послідовний відбір майбутніх “пасіонаріїв” серед курсантів перших років навчання і послідовний їх науковий супровід (як у період навчання, так і служби у військах) з метою накопичення хоча б мінімального наукового багажу, необхідного для успішного вступу в ад'юнктуру та її закінчення. Такий підхід частково викладено у науковій статті [4].

Окремо слід зауважити про проблеми утворення наукових шкіл у стінах академії. Історія розвитку світової науки, на погляд автора, визначає такі пріоритетні ознаки існування наукових шкіл:

– наявність “учених-пасіонаріїв”, здатних не тільки на рівні осяяння (інтуїції) уявляти природу явища, формувати наукові ідеї, висувати гіпотези, організувати і проводити експериментальні дослідження і підводити результати наукових пошуків до системи умовиводів, але й здатних вести за собою своїх учнів;

– наявність наукових відкриттів як найвищих форм наукового знання, винаходів світового значення;

– публічне визнання існування наукової школи на міжнародному рівні (видатними вченими, членами комітетів з присудження міжнародних премій, наприклад, Нобелівської та ін.);

– підтвердження послідовності, спадковості та належності наукових пошуків основним

науковим напрямкам наукової школи протягом змін як мінімум одного-двох поколінь учених;
– генерація “вчених-пасіонаріїв” у стінах наукової школи.

Слід зазначити, що наведені ознаки буде правильним відносити до класу “достатніх”, які притаманні видатним науковим школам. Говорити сьогодні про наявність або навіть про процес формування у найближчому майбутньому саме видатних наукових шкіл у стінах академії досить складно вже за двома першими наведеними ознаками, не кажучи вже про інші.

На цей час в академії з'являються лише ознаки спроб з визначення певними науковцями окремих актуальних напрямків воєнно-наукових досліджень та формування колективів однодумців.

Нині, якщо спиратися на досвід формування наукових шкіл у ВВНЗ Харківського гарнізону, найбільш яскравим прикладом створення й існування протягом тривалого часу наукової школи є наукові школи видатних учених у галузі радіолокації Я. Д. Ширмана і Я. С. Шифріна. Ці школи вони створили у стінах Військової інженерної радіотехнічної академії ім. Л. А. Говорова й очолювали їх протягом кількох десятиріч.

У той же час сьогодні є приклади позиціонування окремих науковців як засновників (очільників) наукових шкіл на підставі кількості підготовлених ними учнів (кандидатів та докторів наук), а також наукових праць (іноді навіть на рівні кількох сотень). Хоча це інколи дійсно свідчить про видатну наукову працездатність. Однак без наявності знакових наукових результатів, наприклад, на рівні наукових відкриттів і світового визнання, у деяких випадках це може свідчити про ремісництво від науки.

На сьогодні успішному формуванню та становленню наукових шкіл на кафедрах академії має сприяти їх націлювання не на вирішення, у першу чергу, відокремлених наукових проблем, а насамперед на розв'язання нагальних педагогічних проблем, які є в академії. Дієвим засобом вирішення проблемних педагогічних питань академії слід передусім вважати поєднання зусиль провідних представників методичних і наукових шкіл, які поки що перебувають у стадії формування. В академії формуванню і розвитку цих шкіл, їх діалектичній системній взаємодії має приділятися найсерйозніша увага з боку методичної та наукової рад академії.

Вирішення саме педагогічних проблем має бути основним предметом роботи методичної ради академії. Тому зусилля з наукової роботи НПП академії значною мірою слід спрямовувати на розвиток навчально-методичної роботи. І це повинно бути пріоритетом наукової роботи професорського складу кафедр академії на сьогодні. У той же час пріоритетом зусиль наукової роботи співробітників науково-дослідного центру академії має бути відпрацювання воєнно-наукових проблем прикладного характеру з обов'язковим докладанням зусиль для неухильного впровадження їх результатів у навчальний процес.

І на завершення стосовно проблем організації, координації та взаємодії, які постійно виникають у ході навчально-методичної та наукової роботи між кафедрами, науково-дослідним центром, науково-організаційним відділом і академією в цілому. На наш погляд, обговорення і визначення підходів до їх вирішення має бути предметом роботи, насамперед, науково-технічної ради академії.

Вище було зазначено, що напрямок розвитку науково-методичної та наукової роботи ВНЗ має визначатися відповідними законодавчими актами, передусім, Законом України "Про вищу освіту", педагогічною концепцією вищої освіти, а також педагогічною концепцією самого закладу. У зв'язку з цим усі наведені раніше положення можуть бути корисними під час складання педагогічної концепції академії.

На жаль, нині країна переживає не кращі часи. Однак саме наразі з метою формування її конструктивного майбутнього має приділятися найсерйозніша увага підготовці висококваліфікованих управлінців, і в тому числі у військовій сфері, управлінців, які будуть гідно служити трудовому народу майбутньої України.

Висновки

1. Основою розвитку навчально-методичної та наукової роботи у ВНЗ (ВВНЗ) має бути своєчасне виявлення, формулювання і вирішення педагогічних проблем, які існують на рівні кафедр, факультетів, закладу у цілому. Своєчасне формування, насамперед, професорським і доцентським складом ідей, які на рівні інтуїції пояснюють педагогічні явища, висування гіпотез, постановка і проведення педагогічного експерименту і після всього цього формулювання умовиводу становлять зміст зазначеного розвитку. В академії поки що

цей процес, на думку автора, перебуває у стадії ініціації.

2. Дієвим засобом вирішення педагогічних проблем у ВНЗ (ВВНЗ) є поєднання зусиль, передусім, провідних представників методичних і наукових шкіл. В академії становленню і розвитку цих шкіл, їх системній взаємодії має приділятися найсерйозніша увага з боку методичної ради академії. Вирішення саме педагогічних проблем має бути основним предметом методичної ради академії з метою узагальнення, у першу чергу, передового методичного досвіду. Показові заняття мають відігравати у цьому провідну роль як завершальна стадія педагогічного експерименту.

3. Зусилля з наукової роботи НПП академії значною мірою мають бути спрямовані на розвиток навчально-методичної роботи. На сьогодні необхідно значно посилити акцент, насамперед, на реалістичність наукових напрацювань в академії саме у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Абрамов, И. В. В глубине обороны [Текст] : роман / И. В. Абрамов. – М. : Московский рабочий, 1966. – 448 с.

2. Школа офицерских кадров войскового тыла [Текст] / под ред. Г. А. Жиганова. – М. : Полит. упр. внутренних войск МВД СССР, 1985. – 88 с.

3. Військовий інститут внутрішніх військ МВС України [Текст] / В. В. Говоруха, О. В. Лавніченко, О. О. Білоус та ін. – Х. : Реал, 2002. – 200 с.

4. Довбня, В. В. Взаємозв'язок показників навчання з якістю креативної частини кваліфікаційних, дипломних та магістерських робіт випускників ВВНЗ та їх подальшою управлінською діяльністю [Текст] / В. В. Довбня, В. І. Пеньков, Т. А. Сутюшев // Честь і закон. – 2009. – № 1. – С. 55–60.

5. Пеньков, В. І. Дослідження навантаження особового складу під час подолання смуги перешкод [Текст] / В. І. Пеньков, Т. А. Сутюшев, Ю. Г. Шкорбатов // Честь і закон. – 2014. – № 2. – С. 36–40.

6. Вирішення тактичних та вогневих завдань у ході подолання смуги перешкод [Текст] / В. І. Пеньков, Т. А. Сутюшев, Ю. Г. Шкорбатов та ін. // Честь і закон. – 2014. – № 4. – С. 39–45.

7. Сутюшев, Т. А. Психологічні та дидактичні аспекти адаптації навчаємих іноземців до навчального процесу вищого військового навчального закладу [Текст] / Т. А. Сутюшев // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба. – Х. : ХУПС, 2015. – Вип. 4 (45). – С. 178–180.

8. Білорус, А. М. Основні шляхи удосконалення системи оцінки готовності курсантів до виконання завдань з охорони державного кордону в ході вивчення дисциплін кафедри тактики прикордонної служби [Текст] / А. М. Білорус // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2014. – Вип. 719. – С. 17–24.

9. Тогочинський, О. В. Застосування активних методів навчання при формуванні соціальної компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ [Текст] / О. Тогочинський // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2014. – Вип. 719. – С. 142–151.

10. Бачуля, Т. В. Трансформаційні процеси у проектуванні навчального процесу [Текст] / Т. В. Бачуля, І. В. Янчева // Модернізація вищої

освіти та управління якістю підготовки фахівців. Інтеграція освіти, науки та виробництва – запорука ефективності навчального процесу : тези X Всеукр. наук.-метод. конф., м. Харків, 27 верес. 2013. – Х. : Харк. держ. ун-т харчування і торгівлі, 2013. – С. 3–8.

11. Корегування загальновійськової підготовки курсантів молодших курсів навчання (шифр “Командир”) [Текст] : звіт про НДР (заключ.) / Харк. ін-т Військово-повітряних сил ЗС України ; наук. кер. Т. А. Сутюшев ; відп. викон. В. М. Соколов. – Х., 2003. – 176 с.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2016 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор Г. А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна

УДК 37.035.7

Т. А. Сутюшев

ОТДЕЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ И НАУЧНОЙ РАБОТЫ В ВЫСШЕМ ВОЕННОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ, ВОЗМОЖНЫЕ ПОДХОДЫ К ИХ РЕШЕНИЮ

Показывается связь развития учебно-методической и научной работы в высшем военно-учебном заведении с процессом решения педагогических проблем кафедр, факультетов и учебного заведения в целом. Приводятся размышления о роли методических и научных школ, признаках их наличия, воздействии их диалектической взаимосвязи на развитие учебно-методической и научной работы.

Ключевые слова: *высшее военно-учебное заведение, развитие учебно-методической и научной работы, педагогическая концепция, педагогическая проблема.*

UDC 37.035.7

T. A. Sutyshev

SPECIFIC ISSUES AND APPROACHES FOR RESOLVING DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL, METHODOLOGICAL AND SCIENTIFIC WORK IN OFFICER MILITARY SCHOOL

Is associated with the development of teaching and research in higher military educational institution with the process of departments, faculties and the educational institution as a whole. The arguments are given about the role of teaching and research schools, indicators of their availability, their influence on the development of the dialectical relationship of educational work and research.

Keywords: *officer military school, the development educational, methodical and scientific work, pedagogical concept, pedagogical issue.*

Сутюшев Таріп Анварович – кандидат військових наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України